

Rēzeknes valsts poļu ģimnāzijas
Eiropas Parlamenta “Vēstnieku skolas” programmas jauniešu radošais darbs
“Sadarbības partneri manas politiskās idejas īstenošanā”

Situācijas apraksts

“Scroll vai stop? Satura pieejamības ierobežošana pusaudžiem un vecuma verifikācija sociālajos tīklos”

Mūsdienu digitālajā laikmetā sociālie tīkli ir kļuvuši par neatņemamu jauniešu ikdienas sastāvdaļu. Platformas kā TikTok, Instagram un Snapchat un citi ne tikai nodrošina izklaidi, bet arī veido jauniešu uzskatus, vērtības un uzvedību. Tomēr šai videi ir arī būtiski riski – īpaši nepilngadīgo vidū.

Pusaudži bieži saskaras ar saturu, kas nav piemērots viņu vecumam, tostarp vardarbību, kaitīgiem izaicinājumiem, dezinformāciju un nereālistiskiem skaistuma standartiem. Vienlaikus esošās vecuma verifikācijas sistēmas sociālajos tīklos ir nepietiekamas un viegli apejamas.

Šī darba politiskā ideja – ieviest efektīvāku satura pieejamības regulējumu un drošu vecuma verifikāciju sociālajos tīklos, lai aizsargātu pusaudžus.

Darba mērķis:

- analizēt problēmu,
- identificēt sadarbības partnerus,
- izstrādāt pārliecināšanas un sadarbības modeli,
- piedāvāt risinājumu.

Idejas pamatojums

- Eiropas Savienības (ES) aktuālajās prioritātēs **Digitālā Eiropa** ieņem īpašu lomu. Eiropas Komisija (EK) 2024.–2029. gada plānā uzsver nepieciešamību:
 - Stiprināt digitālās prasmes visās sabiedrības grupās.
 - Integrēt MI ētikas principus izglītībā.
 - Veidot drošu, iekļaujošu digitālo vidi.
 - Uzlabot jauno paaudžu digitālo pratību un kritisko domāšanu.
- **Digitālās izglītības rīcības plāns** (2021–2027) ir atjaunināta Eiropas Savienības (ES) politikas iniciatīva, kurā iezīmēts vienots redzējums par augstas kvalitātes, iekļaujošu un pieejamu digitālo izglītību Eiropā. Tā mērķis ir atbalstīt ES dalībvalstu izglītības un apmācības sistēmu ilgtspējīgu un efektīvu pielāgošanu digitālajam laikmetam.

EK uzsver nepieciešamību padarīt digitālo vidi drošu visiem lietotājiem, īpaši jauniešiem. Tas ir atbilstoša radošā darba **“Scroll vai stop? Satura pieejamības ierobežošana pusaudžiem un vecuma verifikācija sociālajos tīklos”** idejai:

- Vecuma verifikācija palīdz **pasargāt pusaudžus no nepiemērota satura** (vardarbība, dezinformācija, atkarību veicinošs saturs).
- Satura pieejamības ierobežošana rada **drošāku sociālo tīklu vidi**.
- Ideja tieši risina problēmu: *vai jauniešiem vajadzētu “scrollot” bez kontroles vai “apstāties”*.

Uzskatām, ka digitālās drošības uzlabošana tieši jauniešu vidū ir ļoti nozīmīga. 2025. gadā Austrālija ir stājās spēkā ierobežojumi, kas nosaka, ka jaunieši, kas jaunāki par 16 gadiem, vairs nevarēs uzturēt kontus vairākās sociālo mediju platformās. Ierobežojumi attiecas uz "Snapchat", "Facebook", "Instagram", "Reddit", "Threads", "TikTok", "X", "YouTube", kā arī uz straumēšanas vietnēm "Kick" un "Twitch". Jauniešu garīgā veselība pasliktinās, un pastāv korelācija, lai gan tiek diskutēts par precīzu likumsakarību starp plašu sociālo mediju lietošanu un negatīvām sekām. Problēma ir aktuāla visā pasaulē, un par minimālā vecuma noteikšanu diskutē arī Dānijā, Francijā, Grieķijā, Rumānijā un citās valstīs. Piemēram, Dānijā gan parlamentā, gan sabiedrībā rezonansi izraisījis topošs likumprojekts, kurā līdzīgi kā Austrālijā varētu aizliegt sociālos medijus bērniem un pusaudžiem vecumā līdz 15 gadiem. Likumdevēji jau padomājuši, kā šādu likumu ieviest dzīvē un pārbaudīt lietotāju vecumu. Dānijas Digitālo lietu ministrija strādā pie digitālās personu apliecības, kas varētu stāties spēkā jau pavasarī. Tā būs aplikācija ar ministrijas apstiprinātu vecuma sertifikātu, ļaujot pārliecināties, vai persona drīkst piekļūt sociālajiem tīkliem vai nedrīkst.

Izvērtējot Latvijas situāciju sociālo tīklu lietotāju vidū, var secināt, ka sociālie tīkli tiešām negatīvi ietekmē jauniešus – vardarbīgs saturs, maldinoša informācija utt. Tomēr dažādu pētījumu dati liecina, ka jaunieši sociālajos tīklos iegūst arī noderīgu informāciju, iemācās jaunas lietas, uzzina jaunāko informāciju. Tāpēc, aizliedzot lietot sociālos tīklus, situācija netiks uzlabota. **Mēs piedāvājam ierobežot sociālo tīklu satura pieejamību pusaudžiem.**

EK vēlas, lai jaunieši ne tikai lieto tehnoloģijas, bet arī **saprot to ietekmi**.

Ideja rosina jauniešus domāt, kā algoritmi ietekmē viņu izvēles, kāpēc viņi turpina “scrollot”.

Mūsu projekts veicina **apzinātu tehnoloģiju lietošanu**, nevis pasīvu patēriņu.

MI ētikas principu integrācija

Sociālie tīkli balstās uz mākslīgo intelektu (algoritmiem), kas izvēlas, ko lietotāji redz.

Kā tas saistās:

Vecuma verifikācija un satura filtrēšana ir **MI ētikas jautājums**:

- Vai algoritmi drīkst rādīt kaitīgu saturu nepilngadīgajiem?
- Kā nodrošināt taisnīgumu un privātumu?

Tas atbilst EK mērķim: **ētiska un atbildīga tehnoloģiju izmantošana**. Mēs uzskatām, ka jāveicina **digitālās prasmes visām sabiedrības grupām**, jo EK uzsver, ka digitālajām prasmēm jābūt pieejamām visiem.

Digitālās izglītības rīcības plāns (2021–2027) paredz:

- modernizēt izglītību,
- pielāgoties digitālajam laikmetam,
- attīstīt drošu tehnoloģiju lietošanu.

Uzskatām, ka mūsu ideja ir reāla digitālās izglītības problēma (sociālo tīklu ietekme).

Tāpēc mēs piedāvājam risinājumus (piemēram, vecuma verifikācijas modeļus) un vēlamies diskutēt par politiku un regulējumu.

Mūsu radošā ideja palīdz īstenot EK mērķus, jo tā vienlaikus:

- uzlabo digitālo drošību,
- veicina kritisko domāšanu,
- risina MI ētikas jautājumus,
- un attīsta digitālās prasmes jauniešu vidū.

Digitālo pakalpojumu akts (DSA) kā pašreizējais tiesiskais pamats

DSA ir galvenais spēkā esošais ES tiesību akts šajā jomā. Tā 28. pants nosaka, ka tiešsaistes platformām, kas ir pieejamas nepilngadīgajiem, jānodrošina augsts privātuma, drošības un drošuma līmenis nepilngadīgajiem. DSA arī pilnībā aizliedz mērķēto reklāmu rādīšanu bērniem.

2025. gada 14. jūlijā Eiropas Komisija publicēja saistošas vadlīnijas par to, kā platformām (īpaši ļoti lielām platformām ar 45+ miljoniem ES lietotāju) jāievēro šīs prasības. Vadlīnijas paredz:

1. Platformām jāievieš vecuma verifikācija vai vecuma novērtēšana pirms piekļuves piešķiršanas saturam, kas var kaitēt nepilngadīgajiem;
2. Algoritmi nedrīkst rādīt nepilngadīgajiem saturu, kas izmanto viņu psiholoģisko neaizsargātību;
3. Funkcionalitātes, kas veicina pārmērīgu lietošanu (piemēram, automātiskā atskaņošana, „streaks”, paziņojumi nakts laikā), pēc noklusējuma jāizslēdz;
4. Jādeaktivē arī filtri, kas var negatīvi ietekmēt ķermeņa tēlu vai garīgo veselību.

Izpilde jau notiek praksē. Komisija ir uzsākusi formālu izmeklēšanu pret Snapchat par bērnu aizsardzības prasību pārkāpumu un konstatējusi, ka vairākas pornogrāfijas platformas pārkāpj DSA prasības, neaizsargājot nepilngadīgos no piekļuves pieaugušo saturam.

ES vecuma verifikācijas lietotne („mini maks”)

Komisija paralēli tiesiskajam regulējumam izstrādā arī tehnisku risinājumu. 2025. gada 10. oktobrī tika publicēta otrā vecuma verifikācijas lietotnes versija, kas ļauj reģistrēties ar pasi vai ID karti un atbalsta Digital Credentials API. Lietotne ir tehniski saderīga ar Eiropas Digitālās identitātes makiem, kuru ieviešana plānota līdz 2026. gada beigām.

Piecas pilotvalstis (Dānija, Francija, Grieķija, Itālija un Spānija) jau testē prototipu. Lietotne ļauj pierādīt vecumu, neatklājot personīgos datus tiešsaistes pakalpojumu sniedzējiem.

RVPĢ EIROPAS PARLAMENTA VĒSTNIEKU SABIEDROTIE IDEJAS "SCROLL VAI STOP?" ĪSTENOŠANĀ

SCROLL VAI STOP?

SATURA PIEEJAMĪBAS IEROBEŽOŠANA PUSAUDŽIEM UN VECUMA VERIFIKĀCIJA SOCIĀLAJOS TĪKLOS

RĒZEKNES VALSTS POĻU ĢIMNĀZIJAS SKOLĒNI UN VECĀKU PADOME

Skolas vecāku padome ir institūcija, kurā darbojas skolēnu vecāki, pedagogi un administrācijas pārstāvji, lai veicinātu sadarbību starp ģimeni un skolu. Tā darbojas saskaņā ar skolas nolikumu, sniedz priekšlikumus skolas attīstībai, piedalās izglītības procesa uzlabošanā un aizstāv vecāku intereses.

LATVIJAS DROŠĀKA INTERNETA CENTRS, VADĪTĀJA MAIJA KATKOVSKA

Latvijas Drošāka interneta centrs izglīto sabiedrību par bērnu drošību tiešsaistē, attīsta medijpratību un nodrošina ziņošanas iespēju par nelikumīgu vai kaitīgu interneta saturu. Galvenie darbības virzieni: izglītošana, ziņošana, sadarbība.

ZIŅU PORTĀLS DELFI, ŽURNĀLISTE SARMĪTE GAIDULE

"Delfi" ir viens no lielākajiem un apmeklētākajiem ziņu portāliem. Tas piedāvā aktuālas ziņas, analītiskus rakstus, video saturu (Delfi TV) un izklaidi.

PUSAUDŽU RESURSU CENTRS, VADĪTĀJA GUNTA IVANOVA

Pusaudžu resursu centrs ir sociāla bezpeļņas organizācija, kuras mērķis ir nodrošināt valsts apmaksātas konsultācijas bērniem un jauniešiem, kas saskaras ar dažādām mentālās veselības grūtībām, kā arī sniegt atbalstu viņu tuviniekiem.

EIROPAS PARLAMENTS, DEPUTĀTS MĀRTIŅŠ STAĶIS

Eiropas Parlaments ir viena no galvenajām Eiropas Savienības iestādēm un vienīgā, ko tiešās vēlēšanās ik pēc pieciem gadiem ievēl ES pilsoņi. Tas pārstāv iedzīvotāju intereses, pieņem ES likumus, apstiprina budžetu un uzrauga citas ES institūcijas.

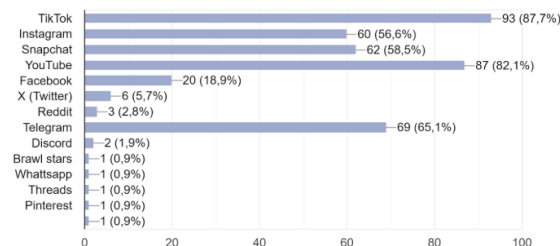
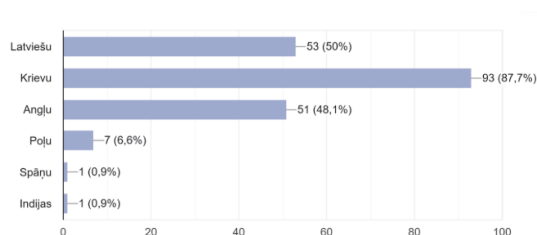

1.Skolēnu anketēšana.

Rēzeknes valsts poļu ģimnāzijā tika veikta skolēnu aptauja, lai noskaidrotu, vai skolēni ir saskārušies ar sociālo tīklu negatīvo ietekmi, vai, viņuprāt, nepieciešami stingrāki vecuma ierobežojumi.

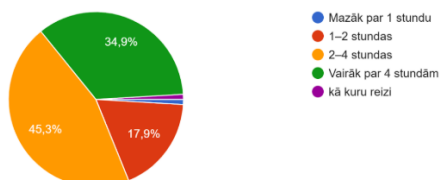
Aptaujas rezultāti:

- Fokusgrupa: Rēzeknes valsts poļu ģimnāzijas 6.–12. klases skolēni (106 respondenti);
- 45% respondentu bija no 12 – 14 gadiem;
- 41% zēnu un 59% meiteņu;
- Pusaudži sociālos tīklus lieto dažādās valodās, taču visvairāk krievu, latviešu un angļu;
- Respondentu atbildes liecina, ka lieto dažādus sociālos tīklus, taču 87,7% TikTok, 82,1% YouTube, 65% Telegram, 58% Snapchat, un 56,6% Instagram.

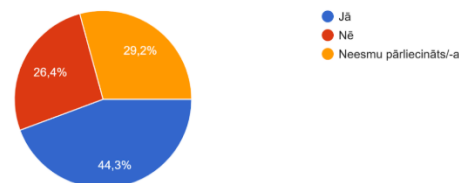

- Pusaudži sociālos tīklos pavada diezgan daudz laika – 2-4 stundas 45,3%, bet vairāk par 4 stundām – 34,9%;
- 44,3% ir saskārušies ar saturu, kas nav piemērots pusaudžu vecumam;
- Tas norāda uz nepieciešamību ierobežot satura pieejamību un uzlabot drošību sociālajos tīklos.

3. Cik daudz laika dienā tu pavadi sociālajos tīklos?
106 atbildes

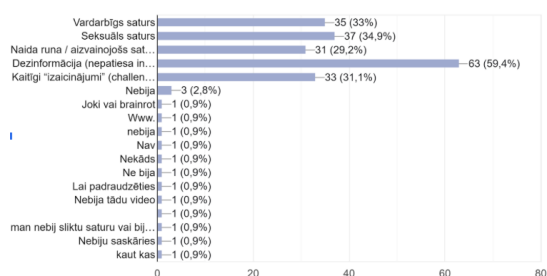

4. Vai tu esi saskāries/-usies ar saturu, kas tev šķītos nepiemērots tavam vecumam?
106 atbildes

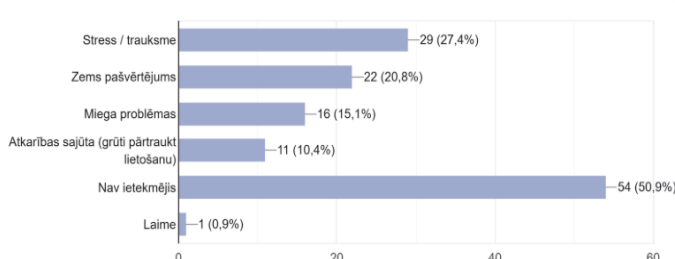

- Pusaudži uzskata, ka lielākoties saturs, kas nebija atbilstošs vecumam bija – dezinformācija, seksuāls, vardarbīgs, naida runa, naidīgi izaicinājumi;
- 35,2% jauniešu uzskata, ka sociālo tīklu saturs reti ietekmē pašsajūtu, 31,4% nekad, bet 19 % dažreiz un 14,3% bieži, radot stresu, zemu pašvērtējumu, miega problēmas un atkarības sajūtu.

5. Kāda veida saturs tas bija?
106 atbildes

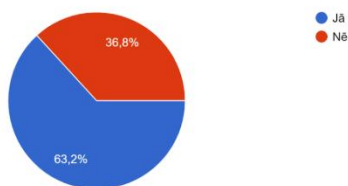
7. Kā šis saturs tevi ietekmēja?
106 atbildes

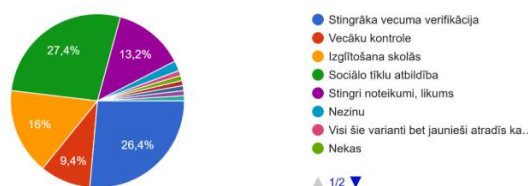
- Pusaudži (24,5%) arī uzskata, ka sociālajos tīklos nav pietiekami vecuma ierobežojumu;
- 63,2 % pusaudžu ir ievadījuši nepatiesu vecumu, lai piekļūtu saturam;
- 27,4 % uzskata, ka ir jābūt stingrāki vecuma pārbaudei sociālajos tīklos;

- Pusaudži piedāvā arī dažādus veidus, kā aizsargāt jauniešus internetā: stingrāku vecuma un vecāku kontroli, izglītošanu skolā, sociālo tīklu atbildību, stingrus noteikumus, likumu u.c.

10. Vai tu kādreiz esi ievadījis/-usi nepatiesu vecumu, lai piekļūtu saturam?
106 atbildes

12. Kas būtu labākais veids, kā aizsargāt jauniešus internetā?
106 atbildes

Atziņas:

- Jaunieši pavada daudz laika sociālajos tīklos, un gandrīz puse saskaras ar kaitīgu saturu;
- Sociālie tīkli ietekmē mentālo veselību;
- Lielākā daļa jauniešu apiet vecuma ierobežojumus, 63,2% jauniešu apiet vecuma ierobežojumus, kas pierāda sistēmas neefektivitāti;
- Respondenti arī piedāvā, ko vajadzētu uzlabot sociālo tīklu saturā: azartspēļu reklāmu samazināšana, labāka satura filtrēšana, mazāk vardarbības un nepiemērota satura (vardarbība, seksuāls saturs, narkotikas utt.), mazāk negatīva un “tukša” satura (negatīvs, bezjēdzīgs saturs, agresija, naidis), vairāk pozitīva, jēgpilna satura: svarīga ir ne tikai drošība, bet arī satura kvalitāte, vairāk izglītojoša un vērtīga satura: sociālajiem tīkliem vajadzētu būt arī izglītojošai funkcijai, dezinformācija un viltus ziņas: nepieciešama uzticamāka informācijas vide, vecuma kontrole: vecuma verificācija tiek uzskatīta par vienu no risinājumiem;
- Aptaujas rezultāti parāda, ka jaunieši vēlas drošāku, kvalitatīvāku un mazāk komerciālu digitālo vidi, kas tieši sasaistās ar nepieciešamību pēc satura filtrēšanas un vecuma verificācijas sociālajos tīklos;
- Aptaujas rezultāti parāda, ka sociālie tīkli aizņem laiku, ko jaunieši citādi varētu izmantot fiziskām aktivitātēm, sociālajai dzīvei un pašattīstībai, tomēr daļai lietotāju jau ir izveidojusies atkarība vai ieradums, kas apgrūtina alternatīvu izvēli.

Kompromiss:

Aptaujas rezultāti liecina, ka jaunieši ne tikai saskata problēmu, lietojot sociālos tīklu, bet arī piedāvā risinājumus – vecuma verificāciju, satura filtrēšanu, vecāku kontroli un izglītošanu. Tas ļauj izveidot sabalansētu pieeju, kur tiek ievērota gan drošība, gan lietotāju brīvība.

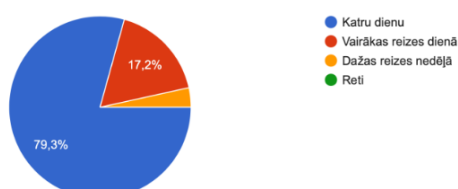
Izvērtējot respondentu atbildes, radošā darba autori uzskata, ka **satura pieejamības ierobežošana pusaudžiem un vecuma verificācija sociālajos tīklos ir aktuāla ideja, ko vajadzētu risināt Latvijā. Lai īstenotu savu radošā darba ideju tika izvēlēti sadarbības partneri, ar kuriem komunicēt, lai sasniegtu rezultātu.**

2.Saruna ar ģimnāzijas padomes vecākiem un anketēšana.

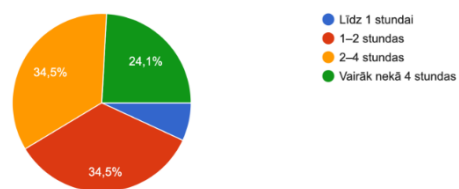
Radošā darba grupa informēja Rēzeknes valsts poļu ģimnāzijas vecāku padomes pārstāvjus – vecākus un ģimnāzijas vadību – sanāsmē par savu ideju. Jaunieši stāstīja par savu radošā darba ideju, atklājot pētījuma rezultātus. Lai noskaidrotu vecāku viedokli, radošā darba grupa uzdeva jautājumus un palūdza vecākiem aizpildīt aptaujas anketu, lai noskaidrotu vecāku viedokli par sociālo tīklu satura ierobežošanu un vecuma verificāciju pusaudžiem.

Aptaujas rezultāti:

2. Cik bieži Jūsu bērns lieto sociālos tīklos?
29 atbildes

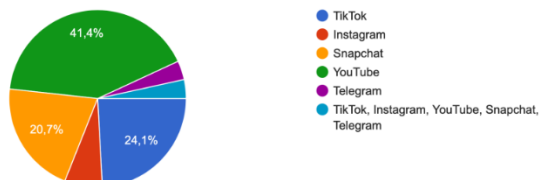

3. Cik daudz laika Jūsu bērns pavada sociālajos tīklos dienā?
29 atbildes

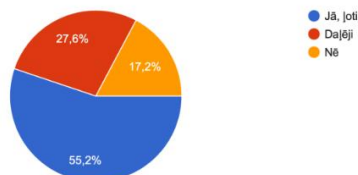

- 79,3% pusaudžu lieto sociālos tīklus katru dienu, bet 17,2% pat vairākas reizes dienā;
- 34,5% pavada sociālajos tīkos 1-2 stundas, 34,5% 2-4 stundas, 24,1% vairāk nekā 4 stundas;
- 41,4% pusaudžu lieto You Tube, 24,1% TikTok, un 20,7% Snapchat;
- 55,2% vecāku atzina, ka viņus ļoti uztrauc, bet 27,6% daļēji uztrauc sociālo tīklu ietekme uz pusaudžiem, tikai 17% neuztrauc;

4. Kādus sociālos tīklus Jūsu bērns lieto?
29 atbildes

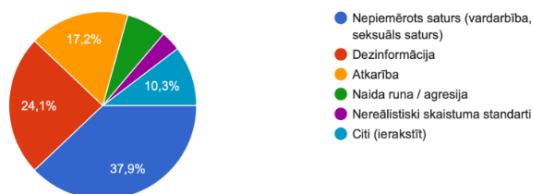

5. Vai Jūs uztraucat sociālo tīklu ietekme uz Jūsu bērnu?
29 atbildes

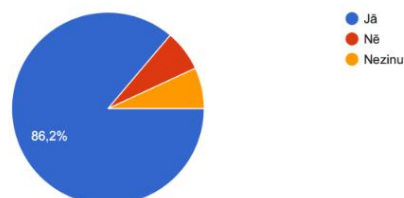

- Vecāki atzina, ka lielākie riski, lietojot sociālos tīklus, ir: nepiemērots saturs, dezinformācija, atkarība, naida runa, agresija, nereālistiski skaistuma standarti;
- 51,7% respondentu atzina, ka bērns ir saskāries ar nepiemētu saturu, bet 34,5% nezina;
- 41,4% atzina, ka kontrolē sava bērna sociālo tīklu lietošanu, 41,4% daļēji kontrolē, bet 24,1% nekontrolē;
- Lai ietekmētu bērna sociālo tīklu lietošanu, 62,1% vecāki runā un skaidro riskus, 13,8% izmanto vecāku kontroles rīkus, 13,8% nosaka laika ierobežojumus;
- 51,7% vecāku atzina, ka ģimenē ir noteikumi par ekrānlaiku, bet 48,3% uzsvēra, ka nav;
- 86,2% respondentu atzina, sociālajos tīklos būtu jāievieš stingrāka vecuma verifikācija un jāierobežo noteikta satura pieejamība pusaudžiem;
- Vecāki uzsver, ka atbildība par bērna drošību sociālajos tīklos jāuzņemas vecākiem, sociālo tīklu uzņēmumiem, valstij, pašiem jauniešiem;

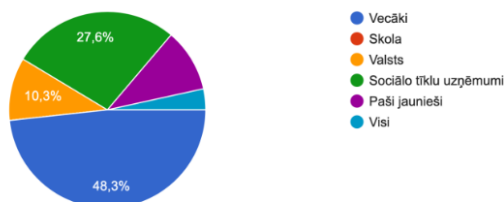
5. Ar kādiem riskiem, Jūsaprāt, bērni saskaras sociālajos tīklos?
29 atbildes

12. Vai, Jūsaprāt, sociālajos tīklos būtu jāievieš stingrāka vecuma verifikācija?
29 atbildes

14. Kas būtu atbildīgs par bērnu drošību sociālajos tīklos?
29 atbildes

Risinājumi un kompromiss:

Respondenti visbiežāk uzsvēra nepieciešamību pēc stingrākiem vecuma ierobežojumiem un vecuma verifikācijas. Bieži tika minēta arī satura kontrole un cenzūra, lai bērniem būtu pieejams tikai viņu vecumam atbilstošs saturs. Vēl svarīgi risinājumi bija vecāku iesaiste, piemēram, piekļuve ar vecāku atļauju, kā arī izglītšana – apmācības, informatīvas nodarbības un sarunas ar bērniem par drošību internetā.

Ko vajadzētu darīt valsts vai Eiropas līmenī?

Atbildēs dominē doma, ka nepieciešams stingrāks regulējums un kontrole pār sociālo tīklu lietošanu bērniem. Respondenti minēja likumiskus ierobežojumus, vecuma limitus, lielāku atbildību sociālo tīklu uzņēmumiem, kā

arī sodus uzņēmumiem, ja noteikumi netiek ievēroti. Daļa uzsvēra, ka valsts un Eiropas līmenī būtu jāveido arī vadlīnijas un izglītojoši pasākumi par drošu interneta lietošanu.

Kā sociālo tīklu uzņēmumi varētu labāk aizsargāt bērnus?

Galvenie ierosinājumi bija stingrāka kontu un vecuma verificācija, rūpīgāka satura pārbaude, kā arī vecumam piemērota satura nodrošināšana. Tāpat respondenti uzskatīja, ka uzņēmumiem vajadzētu ierobežot piekļuvi neatbilstošam saturam, ieviest lietošanas laika ierobežojumus un kopumā veikt stingrāku uzraudzību pār bērnu aktivitātēm platformās.

3.Saruna ar ziņu portāls DELFI žurnālisti Sarmīti Gaiduli.

Radošā darba grupa aicināja uz sarunu ziņu portāla DELFI žurnālisti Sarmīti Gaiduli. Saruna notika Rēzeknes valsts poļu ģimnāzijā. Sarunas laikā jaunieši uzzināja jaunu informāciju par sociālo tīklu satura ierobežošanu un noskaidroja žurnālistes viedokli.

Atziņas:

- Sociālos tīklus aizliegt noteikti nevajag, katrs aizliegums rada pretreakciju;
- Sociālo tīklu saturs jāvērtē kritiski, jo saturu ievieto pieauguši cilvēki;
- Satura kontrolēšana ir sarežģīta, pat neiespējama, jo šobrīd ir trakāk nekā bija dažus gadus atpakaļ;
- Liela daļa kaitīgā satura ir veidots ar mākslīgo internetu;
- Ziņu portālam DELFI arī ir sociālie tīkli, un dažreiz informācija arī tiek ņemta no sociālajiem tīkliem;
- DELFI arī nodrošina TikTok saturu jauniešiem, podkāsts “Zinātne vai muļķības”;
- Arī Delfi ir saturs, kuru var skatīties no 18 gadu vecuma;
- Žurnāliste ieteica noklausīties podkāstu Spried ar DELFI:
<https://www.delfi.lv/52983255/spried-ar-delfi/120104070/par-es-ieveri-lidz-16-gadu-vecumam-ierobezot-piekluvi-socialajiem-tikliem>

Secinājumi:

- Jāpārbauda informācija no avota, kura izmanto;
- Jālieto caurskatāmi algoritmi;
- Jāsoda sociālo tīklu platformas par satura nekontrolēšanu;
- Ja ES var uzraudzīt reklāmu saturu, kāpēc neuzrauga sociālo tīklu saturu?

Kompromiss

Jaunieši mācās no sociālajiem tīkliem, jāizglīto jaunieši;

Kā ieviest verificāciju - tas ir tehnisks jautājums?

Kompromiss ar Delfiem- aicināt skolēnus sekot Delfi TikTok, lai informētu jauniešus par aktualitātēm.

4.Tiešsaistes saruna ZOOM ar Latvijas Drošāka interneta centra vadītāju Maiju Katkovsku

Radošā darba grupa uzrakstīja elektronisku vēstuli un aicināja uz sarunu Latvijas Drošāka interneta centra vadītāju Maiju Katkovsku, lai noskaidrotu, vai ir iespējama sociālo tīklu satura ierobežošana un pusaudžu vecuma verificācija.

Atziņas:

- M. Katkovska atzīst, ka risku sociālajos tīklos ir daudz – pamatskolēni cieš no seksuāla rakstura vardarbības un kibermobinga, vidusskolēni saskarās ar seksuāla rakstura riskiem, pazemojumiem un krāpšanās;
- Jaunieši sociālajos tīklos rīkoja negodīgi, norādot neatbilstošu vecumu;
- M. Katkovska atbalsta, ka vecuma verificācijas rīks ir nepieciešams, lai veiktu autentifikāciju, izmantojot personas apliecināšanu dokumentu;

- Var izmantot mākslīgā intelekta rīkus, kuri personu atpazīst (Austrālijas piemērs);
- Vecuma verifikācija ir paredzēta kā mobilā lietotne;
- ES neuzliek to kā pienākumu visām ES valstīm;
- Jāievieš lielāka atbildība no sociālo tīklu platformām;
- Kad vecāku iegādājas bērniem viedierīci, viņiem jābūt atbildīgiem, piemēram, viņi var reģistrēt bērna vecumu Google kontā;
- Pastāv draudi – ja aizliedz kādu platformu, pusaudži sāk izmantot citu;
- Pastāv oficiāli reģistrēts Digitālo platformu akts, un Drošs internets ir oficiāla ziņotāja statuss par platformu saturu.

Secinājumi

- Ja ir iespēja ziņot par sociālo tīklu satura pārkāpumiem, tad jābūt skaidrai ziņojumu monitorēšanai no platformu puses;
- Sodi sociālo platformu uzturētājiem. Šobrīd tie pastāv, bet nav lieli.
- **Ieteikums – sazinieties ar Gunu Rudzīti- Patērētāju Tiesību aizsardzības centrs.**
- **Iepazīties ar šo informāciju <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/eu-age-verification>**

Kompromiss

Sabiedrības izglītošana – jāizglīto gan skolēni, gan vecāki, gan platformu turētāji

NETICI ↔ PĀRBAUDI

Vecākiem stingri jāuzrauga bērni, kad viņi lieto sociālos tīklus. Drošs internets mājaslapā atrodami izglītojoši plakāti vecākiem, piemēram, Kontroles rīku ceļvedis vecākiem.

Secinājums: ideja ir laba, bet jādomā, kā verifikāciju nodrošināt tehniski.

5. Tiešsaistes saruna ZOOM ar Eiropas Parlamenta deputātu Mārtiņu Staķi

Atziņas

- ES jau aktīvi regulē šo jomu. Galvenais regulējums: Digitālo pakalpojumu akts;
- Platformām: jāaizsargā nepilngadīgie, jāierobežo kaitīgs saturs, jāaizliedz mērķēta reklāma bērniem. Tas nozīmē: problēma jau ir atzīta ES līmenī;
- EP ierosina: minimālais vecums sociālajiem tīkliem → 16 gadi (min. 13). Pieaug politiskais spiediens uz stingrāku kontroli. Tas tieši sakrīt ar jūsu ideju;
- Vecuma verifikācija kļūst reāla. Tiek izstrādāta ES vecuma verifikācijas lietotne. Varēs pierādīt vecumu bez datu nodošanas platformām;
- Liela problēma: atkarību veicinošs dizains. ES vēlas ierobežot: bezgalīgo scroll, autoplay, “streaks”, paziņojumus naktī;
- Konflikts: drošība un privātums. Kritika: vecuma verifikācija var apdraudēt privātumu, risks → “masveida uzraudzība”;
- Es vēlos, lai mani bērni justos droši, lietojot sociālos tīklus;
- ES pastāv Digitālais akts, kurā ir paredzēts ieviest verifikāciju, ziņojums tika pieņemts ar 483 deputātu balsīm PAR, 93 PRET un 86 ATTURĒJĀS;
- EP deputāti ir pret to, ka sociālo tīklu platformu ļaunprātīgi izmanto tirgu, tāpēc ir paredzēti sodi
- ES jau atzīst, ka sociālie tīkli kaitē nepilngadīgajiem un nepieciešami vecuma ierobežojumi, tiek apsvērts **16 gadu sliksnis**, problēma: algoritmi un dizains veicina atkarību;
- Nepilngadīgie ir psiholoģiski neaizsargāti, un algoritmi izmanto šo neaizsargātību;
- Vecuma pārbaude jau tehniski ir iespējama, un ES jau virzās uz regulējumu.

Ieteikumi

Tehniskais risinājums – ID karte un MĀKSLĪGAIS INTELEKTS nolasa datus;

Var izmantot viedierīču kameras, kuras nosaka vecumu;

Risks – tiek nolasīti dati;

Jāievieš stingrāki regulējumi par sociālo tīklu saturu.

Kompromiss

- Vecuma verifikācija bez datu uzglabāšanas, anonīma (ES lietotne);
- Nevis pilnīgs aizliegums, bet vecuma ierobežojumi + drošāks saturs;
- Jauniešiem ir jābūt zināmai brīvībai, lietojot sociālos tīklus;
- Nevis aizliegt sociālos tīklus, bet atļaut izmantot, jo sociālie tīkli arī izglīto pusaudžus, taču ir jākontrolē;
- Jāmāca jauniešiem lietot mākslīgo intelektu, nevis ierobežot, bet izmantot rīkus, lai risinātu problēmu;
- Ierobežojumiem jābūt, ir jākontrolē. Jādomā par risinājumu un regulējumu, jārunā ar lielo platformu vadītājiem;
- Risinājums – jāiesaista MI, kurš palīdzēs kontrolēt un sodīt. Tas ir jāregulē valsts līmenī – visās ES valstīs vienādi.

Secinājumi:

- Ideja sakrīt ar ES politikas virzienu;
- Problēma ir aktuāla un atzīta;
- Risinājumi jau tiek izstrādāti, nepieciešama sadarbība starp politiku, tehnoloģijām, sabiedrību.

6. Intervija ar Pusaudžu resursu centra vadītāju Guntu Ivanovu

Atziņas:

- Sociālie tīkli būtiski ietekmē pusaudžus mentālo veselību: pasliktinās koncentrēšanās, rodas miega traucējumi, agresija, veidojas atkarība, jaunieši kļūst atsvešināti, krītas pašvērtējums (salīdzināšanās ar citiem);
- Jaunieši nespēj kritiski izvērtēt saturu. Vecumā 12–19 gadi kritiskā domāšana vēl nav attīstīta, viegli ietekmējami;
- Sociālajos tīklos nepiemērots saturs ir bieži, jaunieši regulāri saskaras ar vardarbību, pieaugušo saturu, bet problēma bieži paliek neredzama, jo jaunieši par to nerunā (kauns);
- Vecuma verifikācija šobrīd nestrādā, sistēmas ir viegli apiet, jaunieši ievada nepatiesu vecumu. Sociālie tīkli jauniešiem var kļūt par “slazdu”, kurā viņi nonāk nepiemērotā vidē.
- Vecākiem grūti kontrolēt, bieži nav laika un problēmas pamana par vēlu, kā arī iesaiste ir zema
- Sociālo tīklu platformu atbildība: jābūt stingrākiem noteikumiem, nepieciešamas sankcijas, platformām jāuzņemas atbildība;

Kompromiss: Sadarbība = Jaunietis + vecāki + speciālisti. Ne tikai kontrole, bet arī izglītošana.

Secinājums: Problēma ir reāla un pierādīta praksē. Jaunieši paši to neapzinās, un nepieciešama izglītošana un sadarbība. Ideja “Scroll vai stop?” palīdz risināt šo problēmu. Šī darba izstrādes laikā kļuva skaidrs, ka sociālo tīklu ietekme uz jauniešiem ir ļoti būtiska. Nepietiekama satura kontrole un vāja vecuma verifikācija rada riskus, kurus nevar ignorēt.

Svarīgākie secinājumi:

1. Problēma ir aktuāla visā Eiropā un skar lielāko daļu jauniešu,
2. Nepieciešama sadarbība starp institūcijām, sabiedrību un tehnoloģiju uzņēmumiem;
3. Kompromiss starp drošību un privātumu ir iespējams;
4. Jauniešu izglītošana ir tikpat svarīga kā regulējums;
5. Kompromisa panākšana ir iespējama, ja tiek ņemti vērā gan drošības, gan privātuma aspekti.

Droša digitālā vide – kopīga sabiedrības atbildība.

SCROLL VAI STOP?

SATURA PIEEJAMĪBAS IEROBEŽOŠANA
PUSAUDŽIEM UN VECUMA VERIFIKĀCIJA
SOCIĀLAJOS TĪKLOS

SCROLL

RISKS PUSAUDŽIEM

- Vardarbīgs un kaitīgs saturs
- Atkarība un pārmērīga lietošana
- Dezinformācija un viltus ziņas

STOP

DROŠĪBA UN KONTROLE

- Vecuma pārbaude
- Satura filtrēšana
- Digitālā pratība

KO IZVĒLIES TU?